

HIRÜNK A VILÁGBAN

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
WASHINGTON 13, D. C.
P O Box 1005

MAGYAR KULTURÁLIS FIGYELŐ
Hungarian Monthly - Bivista Hungara
Revue Hongroise

Előfizetési díj: Északamerikában
egész évre \$ 400, félévre \$ 2.00
Más országban havi két coupon

HARMADIK ÚT BIBÓ ISTVÁN TANULMÁNYAI

Lehangoló, hogy Bibó István írásai a nyelvi korlátok miatt nem szolgálhatják hírünket — s ami még fontosabb lenne: szabadság-igényünket — a világban. A magyar forradalomnak könyvtárnyi irodalma van; a mindenkori napi szenzáció élőködő betüiparosok megénekeltek szinte minden nyelven s irományaik százezres példányszámokban forognak közkezen s még az eldugottabb könyvtárakban is megtalálhatók; de annak a gondolatai, aki ötvenhat tragikus fordulópontján a magyar nép eszméjének egyik legbátrabb, legjózanabb s történelmi távlatban alighanem a legérvényesebb képviselője volt, szemlátomást nem érdekelnék senkit. Nem tudunk róla, hogy az elmúlt öt esztendő alatt akadt volna olyan nyugati kiadó, egyetlen vagy tudományos intézet, mely foglalkozott volna azzal a nagyon kézenfekvőnek tűnő gondolattal, hogy Bibó írásait kiadja s ezzel nyugati nyelven hozzáférhetővé tegye.

S az már nem is lehangoló, hogy a magyar emigráció, különösen annak politikai körök — tisztelet a némi kivételnek — oly beszédes hallgatással tüntették ki Bibó István gondolatait. S otthon a Kádár-kormány nemcsak hallgat Bibóról, de brutálisan el is hallgattatta. Most májusban volt négy éve, hogy a politikai rendőrség, félévvel a forradalom leverése után, egy egész különítménnyel rohanta le az író budai lakását. Letartóztatták, de csak két évvel később, zárt tárgyaláson, ítélték életfogytiglani börtönre. Ő az egyetlen nem-kommunista

író s a Nagy Imre kormány egyetlen nem-kommunista tagja, akire ilyen súlyos büntetést róttak ki.

Éppen ezért kivételes szolgálatot végzett a londoni *Magyar Könyves Céh*, amikor legalább magyarul kiadta Bibó István válogatott tanulmányait. Az érdem elsősorban Szabó Zoltáné, a kiadványsorozat szerkesztőjéé, aki jó érzékkel válogatva példás műgonddal rendezte sajtó alá a bebörtönzött író eddigi szellemi termésének a javát. A kötet elé irt bevezető tanulmánya minden tekintetben méltó Bibóhoz. A háború utáni első évtizedből valók e majdnem négyszáz oldalas kötetbe fölvevett tanulmányok, kezdve *A magyar demokrácia válságával*, mely 1945 őszén jelent meg, s végezve az *Emlékirattal*, mely 1957 kora tavaszán íródott, de csak hónapokkal később jelent meg, németül, a bécsi *Die Presse*-ben, amikor szerzője már börtönben ült.

Bibó 1945-ben úgy látta, helyesen, hogy a magyar demokráciát két veszély fenyegeti: a régi világ visszatérése jobbfelől és a proletár diktatúra balfelől. E kettős veszély elhárítására, érvelt Bibó, nem elég a demokrácia intézményeinek a bevezetése, magát a népet kell mozgósítani s a politika cselekvő részesévé tenni a legkisebb falura is kiterjedő önkormányzati keretek között. A további tanulmányok ezt a szemléletet viszik tovább, illetve alkalmazzák a fokozatosan romló helyzet egy-egy válságának az elemzésében.

Ahogy ezek a tanulmányok annak ide-

jén rendre megjelentek a *Válaszban*, nem mindig értettem egyet velük. Egyfelől a Kisgazdapártot érintő némely megállapításukat igazságtalannak tartottam, másfelől helyenként naivnak éreztem azt a jóhiszeműséget, mellyel a Kommunisták Párt magatartását kezelték. Most azonban némi távlatból s az egészet együtt nézve, írásainak ezek az elemei a főtörékvés védelmére az érvelés oldalbiztosítékainak tűnnek. S a főtörékvés mindig ugyanaz: a mind rosszabbá váló helyzet realitásain belül, de következetesen ragaszkodni a demokrácia fönntartásához. A gondolkozó magyarok közül bámulatos kiszámítottsággal Bibó ment el a legmesszebb engedményben, alkalmazkodásban és jóhiszeműségben. De tisztessége és ítélőképessége egyaránt hibátlan: egy arasszal sem ment tovább, mint ameddig menni lehetett. Megtette az utolsó lépést is, de ott megállt. 1947 után már többé nem érvel a demokrácia fönntartása mellett, mert tudja, hogy amit fönnt kéne tartani, már nem létezik. Ezután csak két nagyobb tanulmányt ír, de egyik sem érinti a pillanatnyi politikai helyzetet. Az egyik, a zsidókérdésről szóló, rendkívül eredeti lélektani elemzéseivel kiemelkedően a legjobb munka, amit e témáról magyar nyelven írtak.

A negyvenöt-negyvenhét közötti koalíció szinte szakadatlan válságban volt, amiből józan tanácsokkal Bibó több ízben egyengette a kiutat. Egy alkalommal azt írta, hogy a magyar demokráciát egy, a meglévónél szűkebb koalíció talán jobban biztosíthatná. E szűkebb koalíciónak, szerinte, a következők lehetnének a tagjai: a Kisgazdapárt parasztdemokratái és fiataljai, a Parasztpárt, a szocialisták fiataljai és a Kommunisták Pártjának a hazai realitást elevenebbül megragadó elemei, valamint az ezekkel kapcsolódni kész fiatal értelmiségiek. Igaza van Szabó Zoltánnak, amikor azt mondja, hogy 1956 voltaképpen ezt a Bibó elképzelt koalíciót emelte kormányra forradalmi úton. Bibó az utolsó nap, november harmadikán, lett e koalíciós kormány tagja. Ismeretes november negyedikét kivételesen bátorsága, mellyel valóban a nagy magyar hősök sorába lépett. Később november kilencedikét keltezéssel elkészítette

Tervezetét a magyar kérdés kompromisszumos megoldására, s ötvenhét elején megírta *Emlékiratát* Magyarország és a világ helyzetéről, melyet nem annyira a világ lelkiismeretéhez, mint józan eszéhez intézett.

Tervezetében a többpártrendszer bevezetését ajánlja, de a helyzethez alkalmazkodó megszorításokkal. Eszerint Magyarország államformája: köztársaság; kormányformája: parlamentáris demokrácia; társadalmi formája: szocializmus. Ez részletekben a következőket jelentené: az 1945-ös földreform fönntartását; a bányák, a bankok, a nehézipar államosításának fönntartását; a gyáraknak munkásigazgatáson, munkásrészvényeken vagy nyereségrészesedésen alapuló közösségi tulajdonát; az egyéni és szövetkezeti szabad vállalkozás teljes lehetőségét a kizsákmányolás tilalma által megszabott biztosítékokkal; a magántulajdon szabadságát a kizsákmányolás tilalma által megszabott korlátok között; teljesen kiépített munkásvédelmet és a munkásszervezkedési szabadság teljességét; általános társadalombiztosítást. A magyar politikai életben csak azok a pártok működhetnek, melyek a fentieket egy új alkotmány alaptörvényeként magukra nézve kötelezőnek elfogadják.

Emlékiratában azt fejti ki, hogy miért botránya a világnak a magyar forradalom leverése s miért lett volna érdeke mind a Nyugatnak, mind a Szovjetunióknak, mind pedig a harmadikutas semlegeseknek a magyar kérdés megoldása. A magyar forradalom leverésének, szerinte, az a legsúlyosabb következménye a Nyugat számára, hogy tíz évi elvi és erkölcsi szempontokra hivatkozó politika és propaganda jutott arra a pontra, hogy kétségessé vált nemcsak az értelme és kilátásossága, hanem sokak szemében talán a becsületessége is. A Szovjetunió a maga szempontjából hasonló önleplelésnek tette ki magát. Beavatkozásával a század legizgalmasabb szocialista kísérletét fojtotta meg, ami visszahatásként a szovjet hódoltságon kívül a szimpatizánsok nagy tömegét ábrándította ki. A szovjet hódoltságon belül pedig egy olyan kommunista pártot juttatott uralomra Magyarországon, amilyen még

nem volt a kommunizmus történetében. Mert ez a rezsim egy magát kisebbségben tudó, biztonság érzetét elvesztett bürokráciára és karhatalomra támaszkodik s ellenségének éppen az ifjúságot, a munkásságot és az alkotó értelmiséget tudja. Ezt aligha lehet bárhol is példaként odaállítani. De ezen tulmenően, állapítja meg Bibó, a Szovjetunió magyar akciója, mely egy pozíciófeladást akart elkerülni, azóta szüntelen kárára van a kommunizmus minden pozíciójának.

A magyar forradalom cserbenhagyása és leverése azonban éppen a harmadikutas semlegeseket kellene, hogy a legjobban elgondolkoztassa. Mert ha a harmadikutas magyar kísérlet bukása valóban elkerülhetetlen volt, akkor Bibó szerint « teljes félelmetességében áll előttünk az a következtetés, hogy a harmadik út lehetetlen és nemcsak a világ hatalmainak, de a világ erkölcsi öntudatának két táborra szakadása, a teljes polarizálódás szükségszerű és elkerülhetetlen. » S ha ez így volna, végsőfokon minden harmadikutas törekvés kilátástalanná válna. Bibó azonban mégis hisz mind a magyar nép, mind az emberiség jövőjében. A magyar népnek, szerinte, nem feladata,

hogy új felkelést kezdjen és új megtorlást provokáljon ki. « De feladata — írja Bibó — hogy minden rágalommal, feledéssel és elszürköléssel szemben tisztán őrizze meg a maga forradalmának zászlaját, mely az emberiség szabadabb jövőjének a zászlaja is. »

Gombos Gyula
(New York)

Széchenyi István: Régi dolog, hogy az angol főképp a szegénységtől, a francia a nevetségessé válástól, a spanyol az ördögtől, az olasz, az osztrák a botbűntetéstől, az orosz a cártól fél. Ha engem, ki szerencsémre — jelenleg ugyan szerencsétlenségemre, — magyar vagyok, megkérdeznék, mitől aggódik leginkább a magyar, akkor hajlandó vagyok az egész nemzet nevében kikiáltani: semmitől sem oly rettenetes mértékben, mint egy elfajult, hűtlenné lett magyartól!

Fizessen elő a

HÍRÜNK A VILÁGBAN

c. folyóiratra

Allandó melléklete a "Bibliográfia". Minden száma képesmelléklettel jelenik meg.

Előfizetése egész évre \$ 4.—, félévre \$ 2.—

A 100-ik új előfizető a meghirdetett akció során 40 könyvet, teljes magyar emigrációs könyvtárat kap. Bőrkötéses diszművek, nagyalakú képes albumok, a magyar irodalom klaszszikusai, emigrációs kézikönyvek, reprezentatív magyar művek angolul, stb. szerepelnek a gazdag gyűjteményben.

Ezenkívül minden 5-ik új előfizető egy-egy gyönyörű Hungária-Albumot nyer. (Boltí ára \$ 3.—). Az albumban 77 szebbnél-szebb felvétel van Budapestről s a magyar vidékről.

E példa nélkül álló előfizető-megajándékozási akcióban résztvesz mindenki, bármely országból, aki legalább félévi (\$ 2.—) előfizetést beküld.

Közben minden megjelenő számunkban közöljük az addigi nyertesek névsorát, akiknek azonnal elküldjük nyereményüket, portóterhelés nélkül.

Címünk: HÍRÜNK A VILÁGBAN, P. O. Box 1005, Washington 13, D.C. U.S.A.

Lapzártáig 94 új előfizető jelentkezett. Hungária-Albumot nyertek: Koszorús Ferenc, Földák Ferenc, Doráti Antal, Szivó Pál, Barók László, Szerecz Margarett, Bódy Mihály, Papp L.-né, Mihály Elemér, Law E. R., Taborsky György, Bokor Zoltán, Sikorszki Antónia, Zsakó Gyula, Philharmonia Hungarica, Wigner Jenő, Liskay-W.A., Rabb A.

BRUNDAGE MAGYARORSZÁGOT TESZI MEG GYŐZTESNEK

« *Brundage makes Hungary winners* »

Ezzel a címmel a londoni *Daily Mail* (1960. szept.12.) az alábbi szöveget és táblázatot közölte:

« Avery Brundage, a nemzetközi olimpiai bizottság elnöke, elítélte a nemzeti sikerek néhány kiértékelési módját az olimpiászokon. Azt mondja, hogy az egyedül igazságos módszer az összehasonlításra az elnyert olimpiai érmek arányosítása a lakosság számával.

Az alábbi táblázat Brundage gondolatának megvalósítása. Az összes olimpiai eseményeken elnyert pontszámot tünteti fel a lakosság számokkal összehasonlítva. Az egyes nemzeteket ennek alapján rangsoroljuk. »

(Ezt a táblázatot egyébként több emigráns lap is közölte. Egyik sem vette észre, hogy a lakosság szám sokszor feltűnően hibás és az eredmények nem voltak még véglegesek.)

A *Daily Mail* táblázata után közöljük az általunk összeállított táblázatot is a kiegészített és javított adatok alapján.

Under the above title and a subtitle, « Olympic verdict », the *Daily Mail* (Sept.12,1960) published the following text and table:

« Mr. Avery Brundage, President of the International Committee, has condemned some assessments of national success in the Olympic Games. He says the only fair method of comparison is the number of medals won per head of population.

« The table below gives effect to Mr. Brundage's idea. Points gained in all events are shown against population figures. The nations are then listed in order of merit. »

Subsequently, we publish a similar table, after having completed and corrected the table of the *Daily Mail*. The final, though unofficial, olympic results were published in the *New York Times*, Sept.12,1961, and the *United Nations monthly bulletin of statistics*, v.15, no. 6, June 1961: Population. Estimates of midyear population. p.1-4, presented fairly accurate data on the population at the time of the Games.

	1960 Olymp. pts.	pop. in mill.	average pts. per mill
1. Hungary	150	10.20	14.71
2. Australia	139	10.10	13.76
3. New Zealand	29	2.50	11.60
4. Finland	47	4.45	10.56
5. Denmark	45	4.57	9.85
6. Sweden	60	7.44	8.06
7. Switzerland	38	5.18	7.36
8. Czechoslovakia	76.5	13.90	5.50
9. Bulgaria	39.5	7.86	5.03
10. Poland	148.75	30.00	4.96
11. Italy	228	50.90	4.48
12. Norway	15	3.61	4.16
13. Rumania	76.5	19.23	4.00
14. Germany	275.5	74.10	3.72
15. Holland	39	11.25	3.47
16. Singapore	5	1.50	3.33
17. British West Indies	10	3.10	3.23
18. Belgium	26	9.11	2.85
19. Russia	676.5	251.00	2.69
20. Great Britain	134.75	52.00	2.60
21. Turkey	64	27.39	2.33
22. Iceland	2	0.17	2.00

23. USA	449.25	231.94	1.94
24. Austria	12	7.30	1.64
25. Japan	145	94.00	1.54
26. Ireland	4	3.00	1.33
27. Puerto Rico	3	2.26	1.33
28. Yugoslavia	22.5	18.84	1.20
29. South Africa	21.5	18.51	1.16
30. France	50.75	44.70	1.14
31. Ghana	5	4.80	1.04
32. Iran	23	22.20	1.04
33. Venezuela	6	6.00	1.00
34. Bahama	1	0.13	1.00
35. Canada	15	17.48	0.86
36. Greece	7	8.93	0.78
37. Formosa	5	7.60	0.66
38. Iraq	4	6.50	0.60
39. Argentina	11.5	21.20	0.54
40. Morocco	5	10.00	0.50
41. Portugal	5	10.19	0.49
42. Cuba	3	6.77	0.44
43. Ethiopia	7	18.00	0.39
44. Rhodesia	3	7.90	0.38
45. UAR	9.5	26.00	0.36
46. Mexico	10	33.04	0.30
47. Korea	6	22.60	0.27
48. Brazil	11	63.00	0.17
49. Kenya	1	6.30	0.16
50. Spain	4	30.49	0.14
51. Pakistan	12	90.40	0.13
52. India	9	390.00	0.02

JAVITOTT ÉS KIEGÉSZÍTETT TÁBLÁZAT

Corrected and completed table

	1960 Olimpász pontjai	lakosság milliókban Pop. in mill.	Egy millióra eső pontszám Average pts. per. mill
1. Magyarország (Hungary)	168.5	10.00	16.85
2. Ausztrália	168.5	10.06	16.75
3. Új Zéland (New Zealand)	38	2.37	16.03
4. Finnország (Finland)	50.5	4.46	11.32
5. Dánia (Denmark)	51	4.58	11.16
6. Izland (Iceland)	2	0.18	11.11
7. Bahama	1	0.10	10.00
8. Svédország (Sweden)	64.5	7.48	8.62
9. Svájc (Switzerl.)	38.75	5.30	7.31
10. Csehszlovákia	81.5	13.65	5.97
11. Norvégia (Norway)	20	3.59	5.57
12. Olaszország (Italy)	270	49.37	5.47
13. Bulgária	42	7.80	5.39
14. Lengyelország (Poland)	158.75	29.73	5.37
15. Románia	85.5	18.40	4.65
16. Németország (Germany)	319.25	73.00	4.37

17. Szovjetunió	807.5	214.40	3.77
18. Hollandia	39.75	11.48	3.46
19. Nyugatindia (West Indies)	10	3.12	3.21
20. USA	564.5	180.53	3.13
21. Singapore	5	1.63	3.07
22. Törökország (Turkey)	85	27.83	3.05
23. Belgium	26	9.10	2.86
24. Nagybritannia (Gt. Brit.)	146.25	52.38	2.79
25. Luxemburg	0.75	0.31	2.42
26. Ausztria	15	7.08	2.12
27. Japán	156	93.42	1.67
28. Írország (Ireland)	4	2.83	1.41
29. Délafrika (South Africa)	21.5	15.84	1.36
30. Jugoszlávia	24.5	18.66	1.31
31. Puerto Rico	3	2.35	1.28
32. Görögország (Greece)	10	8.33	1.20
33. Franciaország (France)	52.75	45.54	1.16
34. Irán	22	20.63	1.07
35. Kanada	16	17.81	0.90
36. Venezuela	6	6.70	0.89
37. Ghana	5	6.69	0.78
38. Irak	4	6.95	0.58
39. Argentína	11.5	20.96	0.55
40. Portugália	5	9.13	0.55
41. EAK (UAR)	15.5	30.64	0.51
42. Formóza	5	10.61	0.47
43. Etiópia	10	21.80	0.46
44. Kuba	3	6.74	0.44
45. Marokkó	5	11.63	0.43
46. Rodézia	3	8.33	0.36
47. Mexico	10	34.63	0.29
48. Korea (South K.)	6	24.50	0.24
49. Brazília	11	65.74	0.17
50. Pakisztán	15	93.81	0.16
51. Kenya	1	6.55	0.15
52. Spanyolország (Spain)	4	30.13	0.13
53. India	9	408.05	0.02

AZ EMIGRÁCIÓ NAGY IRODALMI

ESEMÉNYE!

Megjelent

MÁRAI SÁNDOR

«EGY ÚR VELENCÉBŐL»

c. új műve

Ara (teljes vászonkötésben) \$3.00
 Megrendelhető a vételár s 15 cent posta-
 költség egyidejű beküldésével:

OCCIDENTAL PRESS

P. O. Box 1005,

Washington 13, D.C.

USA

PÁRIZSI LEVÉL

Azt hiszem, még sokan emlékeznek arra a megrendült visszhangra, amelyet a kommunista diktatúra elején nyugatra menekült Márai Sándor költeménye, a « Halotti beszéd » modern, fájdalmas változata keltett lelkünkben. A legtöbb magyarnak itt kint, idegenben, könnyet csalt a szemébe Márai leírása, hogyan vesztí el az emigráns lépésről-lépésre otthoni, hazai lényét és hogyan hagyja el nevévről az ékezetet.

Tizenkét év után azt tapasztaljuk, hogy Márai Sándor há'Istennek tévedt, legalábbis ami az ékezetet illeti. Sőt mintha a magyar művészek, írók, közgazdászok — legalábbis Párizsban — akik sikert arattak, büszkén megőriznék magyar származásuk e tanujelét. Járunk-kelekünk Párizs utcáin és újra meg újra magyar neveket találjuk magunkat szemközt, nagy plakátokról magyar festők, szobrászok kiállításáról olvasunk, a könyvesboltok kirakatában magyar írók műveit látjuk kitéve... és szinte sehol sem hiányzik az ékezet!

Szeretnénk beszámolni ezekről a sikerekről, de Párizs nagy, majdnem mindennap nyílik egy új kiállítás, megjelenik egy új könyv, így előre is minden olvasón, minden magyar művész, író, zenész elnézését kérjük, ha elkerülte volna figyelmünket egyik-másik magyar vonatkozású esemény.

Elsősorban egy komoly irodalmi sikert említünk: *Arnothy Kriszta* új regényét, a « Pique-Nique en Sologne »-t (Piknik Sologneban). Az író nő már francia író nőnek számít, ezt a könyvét franciául írta és a témája sem áll semmiféle vonatkozásban a mi vidékeink életével. Ismerve a franciák finnyasságát mindennel szemben, ami nyelvüket érinti, nagyon nagy szó, hogy külföldit, akinek neve nem hagy kételyt magyar származása felől, saját írójuknak fogadnak el.

Az irodalom terén egy másik magyar író, *Rab Gusztáv* második könyve, melyet « Egy nap Budapesten » címmel a patinás Flammarion kiadó hozott ki, a francia könyvpiacra komoly sikert jelent. Már az a pusztán tény, hogy Franciaor-

szágban külföldi író második könyvét adják ki egy éven belül, rendkívüli « esemény ». Az első könyv esetében még elképzelhető, hogy az idegen név, a magyar forradalom megrázó varázsa készítette a kiadót annak megkockáztatására, hogy egy ismeretlent « futtasson ». Ha azonban ennek az idegen írónak második könyvét is kiadja, ez azt jelenti, hogy az első komoly irodalmi — s nem utolsó sorban anyagi — sikert is hozott. Rab Gusztáv e második könyvét sok más országban is kiadják, mégpedig azok a világhírű kiadók, ahol a « Doktor Zsivágo » vagy Lampedusa híres könyve jelent meg.

Nemrég *Kostolanyi André*, magyar származású francia-amerikai üzletember könyve, « Si la bourse m'étais contée... » (e címet értelmében talán a leghívebben « Mesék a tőzsdéről » címmel lehetne magyarul érzékeltetni), arat valóban « szédületes » sikert. A könyv sziporkázóan szellemes, Kostolanyi saját tapasztalataiból merített mulatságos anekdotákat mond el. Írása annyira szórakoztató, hogy az író garmadával kapja az ajánlatokat, írjon rendszeresen cikkeket ennek vagy annak a folyóiratnak. Előző könyve, « La paix du dollar » (Dollár-szülte béke) sokkal inkább közgazdasági írás volt, míg a mostani mulatságos, de tanulságos csevegés, « causerie », ahogy ezt Párizsban nevezik.

Több idén megjelent francia könyvben is találunk magyar vonatkozásokat. Így *Louise de Vilmorin*, a hírneves francia író nő « Le violon » (A hegedű) c. legújabb regényében is a magyar népzene, egy magyar hegedű édesbús hangja átssza a szerelmet-keltő varázsló szerepét.

Jean-Louis Cotte, francia újságíró-író pedig « Le sang des toreaux » (A bikák vére) c. regényében az 1956-os magyar forradalomnak a Bükk erdősegeiben lefolyt részletét írja le. Amikor ezt a könyvet olvastuk, úgy éreztük, ez a francia szemmel, nyugati szellemben megírt, mélységes megértésről tanuskodó könyv végre talán megérteti a nyugati olvasókkal, mi is az, hogy « magyar »...

A képzőművészet terén is bő magyar aratásról adhatunk számot. Először is *Kolos-Vary Zsiga* festő sikeréről, vagy inkább sikereiről, mert ez esetben csak többszámban beszélhetünk. A régen Franciaországba származott erdélyi Kolos-Vary francia festőként szerepel, képeit most vitték Japánba, Olaszországba ottani modern kiállításokra, ahová francia művészek közül választották be. Párizs városa nemrég vette meg egy újabb képét, de már a legtöbb párizsi múzeumban is találunk egy Kolos-Vary művet. Idén Svájcban, La-Chaux-de-Fonds-ban gyűjteményes kiállítást rendeztek képeiből és több nagy svájci műgyűjtő, akik modern festményeket gyűjtenek, több képét megvette.

Magyar vezetés alatt kitűnő modern szellemben új képgaléria is nyílt Párizsban, mégpedig Párizs bölcsőjének helyén, Szent Lajos Szigetén, ahol Illyés Gyula «Húnok Párizsban» c. könyvének cselekménye is folyik. Ezt a képgalériát, mely «La Galerie Saint Louis en L'Isle» nevet viseli, *Kolczonau Ervin*, a nagyon tehetséges filmrendező vezeti. Megnyitó kiállítását ugyancsak magyarszármazású festő, *Terbots Gábor* műveiből rendezték. Többek közt Vivien Leigh arcképét láthattuk. Ez a kiállítás olyan sikert aratott, hogy most már nem magyar művészek is versengenek azért, hogy műveiket ezekben a kicsi, de saítatos varázsszal bíró helyiségekben állítsák ki. A Galerie Gaveau-ban, Párizs belvárosában hosszú hónapokig tartó kiállítás, mely Goya három metszet-sorozatát mutatta be a francia közönségnek, magyar eredetű műgyűjtő, *Laszlo André* tulajdona. A műgyűjtő író is, több regénye jelent meg franciául, de ő maga spanyol írónak számít és hosszú évek óta él Spanvolországban. A Goya-kiállítás után Laszlo (ugyancsak a Galerie Gaveau-ban) spanyol primitív üvegfestményeit állította ki, melyeknek szintén nagy sikerük volt.

Sok más magyar név is vezető szerepet játszik Párizs művészi életében: *Lengyel László* két könyve a gall és görög pénzérmekről valóságos szenzációnak számít, *Vásárhelyi Viktor* a «mértani művészet» egyik vezéralakja és alig múlik el hónap, hogy ne találkoznánk *Beothy*

István nevével, kinek legjobb értelemben vett modern szobrai valóban megkapóak.

A zene terén természetesen Bartók művei állandóan műsoron vannak és alig van hangverseny, amelyen ne szerepelne. Azonban több magyar Párizsban élő előadóművész is világhírnévnek örvend, így *Cziffra György* zongorahangversenyekre lehetetlen jegyet kapni, olyan nagy a híre, *Solti György* neve óriási betűkkel néz le ránk a francia főváros utcáiról, *Lengyel Gabriella* hegedűművésznő rendkívül népszerű, a *Végh-vonósnégyes* és a *Magyar Trió* aranyveretű zenei értéket jelent. Mindkét magyar együttes idén is ismételten koncertezett Párizsban és minden esetben telt házat vonzott, ami Franciaországban nagyon nagy szó. *Ivanich Miklós* zongorahangversenyéről a Salle Gaveau-ban elsőrangú kritikák jelentek meg, még a szigorú Figaroban is. Mindenki kiemelte, hogy Bachnál hűvől a szigorú klasszicizmushoz, Brahmsnál s Debussynél romantikussá vált, de igazán Kodálynál és Liszt Mefisztó-keringőjénél teljesedett ki művészete. *Anda Géza* is gyakori vendége Párizsban, utóljára a Salzburgi Kamarazene-együttessel mutatkozott be, nemcsak mint zongora-szólista, hanem mint karmester is.

Úgy hisszük nem túlzás, ha halk büszkeséggel, egyetlen mondattal fejezzük ki, amit Párizsban élve magyar sikerek terén tapasztalhatunk: A magyar művészek, író, fiatalok, éltebbek egyaránt megállják a helyüket!

Doblhoff Lily
(Párizs)

Bibó István:	Demokratának lenni minde- nekelőtt annyit tesz, mint nem félni; nem félni a más véleményüektől, a más nyelv- vüektől, a más fajúaktól, a forradalomtól, az összeeskü- vésektől, az ellenség ismeret- len gonosz szándékaitól, az ellenséges propagandától, a lekicsinyléstől és egyáltalán mindazoktól az imaginárius veszedelmektől, melyek az által válnak valódi veszedel- mekké, hogy félnünk tőlük.

TUDÓSAINK KÜLFÖLDÖN

Bakó Elemér

a washingtoni Kongresszusi Könyvtár magyar könyvtárosa és a newyorki Columbia Egyetem előadója, négyhetes európai körútja során résztvett az Első Nemzetközi Nyelvjárási Kongresszuson, amelyet a belgiumi Louvainban tartottak 1960. VIII. 21-28-án, és ott «Az amerikai magyar népnyelvkutatás céljai és módszerei» címmel ismertette az USA-ban e téren végzett s tervbevett munkálatokat. Svédországban meglátogatta a finnugor nyelvészeket. Upsalában megalálta Gombocz Zoltánnak 1904-ben készített s az egyetemi könyvtárban őrzött kísérleti-fonetikai felvételeit. Helsinkiben felkérték, hogy az ott 1961 szeptemberében rendezendő Negyedik Nemzetközi Fonetikai Kongresszuson tartson előadást az Amerikában beszélt finnugor nyelvek hangtani jellegzetességeiről.

Bakó Elemér, aki mint a debreceni egyetem magántanára a háború végéig az ottani egyetemi Magyar Népnyelvkutató Intézet munkáját irányította, nemrég kezdte meg többek közreműködésével az USA területén beszélt magyar nyelvjárások anyagának gyűjtését és kutatását. Ezzel a munkával kapcsolatban egyik tanítványa, Szigeti Krisztina a burgenlandi Felső-őrön s Órszigeten készített nyelvészeti felvételeket.

Bobula Ida

38 oldalas s 56 képpel illusztrált tanulmánya («Sumerian technology — a survey of early material achievements in Mesopotamia») az elmúlt év végén jelent meg a világhírű washingtoni Smithsonian Institution 1959-es évi jelentésében (*Annual report of the Board of Regents of the Smithsonian Institution*).

Bobula Ida, jelenleg a houltoni (Maine) Ricker College tanára. Működéséről a helyi lapok hosszú cikkekben számoltak be. Még 1960 decemberében közölte a *Coronet Magazine* Bobula Ida illusztrált cikkét az

Egyesült Államokban élő magyar menekültekről, többek közt Révay Istvánról és Koszorus Ferenc ezredesről.

Bogyay Tamás

németnyelvű magyar története («Grundzüge der ungarischen Geschichte») a darmstadti Wissenschaftliche Buchgesellschaft kiadásában fog megjelenni. Az 1960-as Eucharisztikus Világkongresszus alkalmával rendezett «Bayerische Frömmigkeit, 1400 Jahre christliches Bayern» kiállítás magyar és magyarvonatkozású anyagát Bogyay Tamás készítette elő s a katalógus megfelelő részeit is ő írta. Sokféle irodalmi tevékenysége mellett folyamatosan dolgozik a «Reallexikon zur deutschen Kunstgeschichte»-nek, a freiburgi Herder cég kiadásában új kiadásban megjelenő «Lexikon für Theologie und Kirche»-nek és az ugyanott előkészületben levő új «Lexikon der christlichen Ikonographie»-nak.

Ferenczi István

a szegedi egyetem v. nyilvános rendes tanára geológiából s a Geológiai Intézet v. elnöke, jelenleg a «U. S. Geological Survey, Branch Military Geology» geológusa Washingtonban. Nyomtatásban megjelent ötvenhárom tudományos és népszerű tanulmányaiból most csak kettőt említünk meg: «The teaching of geology in Hungary» (A geológia tanítása Magyarországon), mely a *Journal of Geological Education* 1958 tavaszi számában jelent meg, s a «Structural control of the North Carolina coastal plain», melyet a *Southeastern Geology* 1959 őszi száma közölt.

Gábrriel Asztrik

professzor, akit nemrég választottak meg az angol «Royal Historical Society» «Fellow»-jává, az 1960 augusztusi Stockholmi Történeti Világkongresszuson a 17 főnyi amerikai hivatalos delegáció tagjaként vett részt. Előadásának címe «Fo-

adák át Kármán Tódornak. reign students, members of the English-German Nation at the University of Paris in the 15th century» volt. Ennek során sok magyar diákról is megemlékezett: Bereck Mihály párizsi rektorról, Hevesy Aurélról, Magyar Mihályról, stb.

Gábrriel professzort nevezte ki Luxemburg kormányja a Luxemburgi Nemzetközi Összehasonlító Tudományok Egyetemének «régens»-évé, ami az Egyetem harmadik rangú méltósága a francia rektor, s a luxemburgi helyettes rektor után.

Ez év márciusában jelent meg Gábrriel Asztrik hatalmas munkája, a *Skara House at the Mediaeval University of Paris*, bőségesen illusztrálva, a Notre Dame-i Egyetem középkori Intézetének kiadásában.

Juhász Vilmos

a szegedi egyetem volt professzora az 1960/61 tanévben a newyorki Columbia Egyetemen adott elő. Az I. félévben előadásának címe «Magyar irodalomtörténet a romantika korától» volt, a II. félévben: «Egyetemes magyar művelődéstörténet».

Kármán Tódor

nyolcvanadik születésnapját ünnepélyes formák közt ülték meg Washingtonban. A rakéta-repülés «atyja» a *Washington Post*-nak adott interjújában (1961.V.10.) a riportter kérdésre, hogy «miért van olyan sok magyar-születésű amerikai úrtudós», előbb tréfásan azt felelte, hogy «sokan azt hiszik, hogy a magyarok a Marsról származnak», majd hangsúlyozta, hogy a többit megtette a magyar alapvető nevelési módszer és az USA-beli szabad atmoszféra.

A newbrunswicki Rutgers University Amerikai Magyar Intézete már február 20-án ünnepi vacsorát rendezett a nagy tudós tiszteletére. Az American Hungarian Studies Foundation által alapított «George Washington Award» emlékérmét ekkor adták át Kármán Tódornak.

MÁTYÁS ANNA

A magyarszármazású neves festőművésznőnek 1960. október 29-én nyílt meg Washingtonban, a George Washington Egyetem könyvtárában a kiállítása s november végéig tartott. (Egyik kiállított festményét képes mellékletünkben közöljük) Képeit főleg Olaszországban festette, ahol az utóbbi években dolgozott. Ot-tani kiállításairól az olasz sajtó nagy elismeréssel írt. Ime, néhány vélemény:

« A Budapesten született s a Képzőművészeti Főiskolát ott végző Anna Mátyás Lahmer vásznai technikailag tökéletesek. Az elmúlt években Itáliában élt és ez lehetővé tette számára, hogy megcsodálja Velence, Firenze és Capri csodás panorámáját. Klasszikus stilizált áramlatot igyekszik követni s képeit levegős és természetes, mintegy chiaroscuro megvilágításban festeni. » (*Il Giornale d'Italia*, 1959. IX. 19.)

« A budapesti születésű amerikai festőművész nő élénk, gyermeki fantáziájú... Amerikai avangardista, de nem absztrakt. Orientális szellemét megragadó színekbe önti. Bazárszerűen dekoratív hajlama exotikusan érdekes módon olvad össze nyugati, civilizált művésziességgel. » (*Corriere di Napoli*, 1959. IX. 10.)

« A Budapesten, Párizsban és New Yorkban tanult festőművész nő, a híres amerikai zeneszerző, Lahmer Reuel felesége, vásznait olasz tájakkal népesíti be. Azonnal felismerjük, hogy komoly műveket látunk magunk előtt. Nemcsak érzékenységet és képzelőerőt árulnak el, mely időnként lírai hangsúlyt is kap, hanem egy igazi technikai készséget is. A legmeglepőbb ennek a művésznek a műveiben az a mozgás, melyet sikerül minden kompozíciójába belevinni, valamint gazdag és intenzív ritmus. » (*Il Tempo*, 1959. IX. 8.)

Padányi Gulyás Jenő

adta ki, mint a Magyar Mérnökök és Építésszek Világszövetségének elnöke, az elmúlt év folyamán a szövetség 1958-1959-es Jelentését. A gazdag tartalommal megjelent füzet többek közt magyar építésszek teljesítményeiről számol be az egész világon, közli több elhunyt tagtárs nekrológját, « Az első tennivalók » címmel tárgyalja a Kárpátmedence gazdasági új-járendezése körüli feladatokat, stb.

Padányi Gulyás Jenő még évekké elelőtt monumentális tervet készített a Montana-beli Billings városrendezésére. Ez a terv minden valószínűség szerint most már hamarosan megvalósulásra kerül. (*The Yellowstone News*, 1960.XI.24.)

Rézler Gyula

akitnemrég a chicagói Loyola Egyetem rendes nyilvános tanárává neveztek ki, egy évig Fulbright-ösztöndíjjal New Delhiben fog tanítani.

Teleki Géza

az arktikus vidékek légi fényképezésének lehetőségeiről írt tanulmányát az International Congress of Photogrammetry « az ezen a szakon legrepresentatívabbnak » minősítette és annak felolvasására őt Londonba küldte ki. Valamivel ez előtt Teleki Géza résztvett az 1960 augusztusi stockholmi nemzetközi földrajzi kongresszuson, majd a kopenhágai nemzetközi geológiai kongresszuson.

Teleki Géza írta a « MacGraw Hill Encyclopedia of Science and Technology » számára az Európa fizikai földrajzáról szóló cikket is.

Vajay Szabolcs

« L'Héraldique hongroise » c. Svájcban megjelent tanulmányát az Instituto Internacional de Genealógica y Heráldica, mint a szakmai szempontból arra legérdemesebb művet 1961-ben az « Altenstein Díj »-jal tüntette ki, ami heraldikusok számára amolyan Goncourt-díj-jellegű kitüntetés.

Kovácsnay László

a baltimorei Johns Hopkins Egyetem aeronautikai professzora lesz az egyik fő szervezője a Marseille-ben ez év augusztusában megrendezendő « Colloque International sur la Mecanique de la Turbulence »-nak. ő az egyike a héttagú Nemzetközi Tudományos Bizottságnak és egyike a háromtagú Végrehajtó Bizottságnak. A konferencia zárt jellegű lesz, mindössze ötvenöt kutató kapott rá meghívást.

Wigner Jenő

és Szilárd Leó nyerte el az 1959-es « Atom a Békéért » nagydíjat: aranyérmét és 37.500 dollárt. A díjat 1960.V.18-án adtak át a két magyarszármazású tudósnak Washingtonban, a Nemzeti Tudományos Akadémián, ünnepélyes körülmények között. A két tudós a nagydíjat az « atomreaktorok fejlesztése » terén elért eredményei miatt kapta. (*New York Times*, 1960. IV.6.)

KORÉH ENDRE

1906 - 1960

« Az (1960) szeptember 20-ra forduló éjjel », írta a bécsi *Die Presse* (1960. IX. 21.), « Koréh Endre, az állami operaház énekese döblingi lakásában szívrohamnak esett áldozatul. Az elhunyt, aki 1946-ban lépett a szövetségi színházak kötelekébe és mind az Állami Operaházban, mind a Népoperában a legnagyobb sikerrel szerepelt, még csak 54 éves volt. Még közvetlenül hirtelen halála előtt, 19-én a Népoperában, a « Windsori víg nők » Falstaff szerepében különösen meleg ünnepelésben részesítette a közönség.

Koréh Endre tragikus, időelőtti halála a bécsi operaszínpadokat egy értékes tagjuktól fosztotta meg, aki működésének 14 esztendeje alatt egyre fokozódó mértékben vált a közönség kedvencévé... Zengő mély basszushangjának előnyeihez járult még természetes, impulzív megjelenítő stílusa. Joggal nevezhetjük az elhunytat a szó legjobb értelmében vett énekes színész-nek. Koréh művészete általános elismerésben részesült messze túl Bécs határán, mely magyar szülőföldje után második hazája lett... Az énekes nemrég az osztrák művészeti és tudományos érdemekért adományozott érdemkeresztel is ki lett tüntetve. »

Koréh Endre ősi székely lófő családból származott. Sepsiszentgyörgyön született 1906. április 13-án. A kolozsvári református gimnáziumban érettségizett. Már középiskolás korában feltűnt énekhangja. Akkori zenetanára volt az első, aki azt ajánlotta, képezze magát tovább zenei téren s legyen operaénekes. Ő azonban mezőgazdasági és jogi egyetemi tanulmányokba kezdett s mindkét tárgyból diplomát szerzett. A román földreform megfosztotta ősi családi birtokától. Ez érlelte meg benne véglegesen az elhatározást, hogy operaénekesi pályára megy.

Budapestre költözött, ahol a földművelésügyi minisztériumbeli állása mellett a Zeneakadémián énektanulmányokat is folytatott, amiket tk. már egyetemi éveitől megkezdett. Első évi akadémiai vizsgáján, 1929-ben a « Varázsflauta » Sarastro-áriáját énekelte olyan sikerrel, hogy az opera igazgatója a vizsgabizottság

ajánlatára — a vizsgabizottság tagjai Bartók Béla, Kodály Zoltán, Dohnányi Ernő, stb. voltak! — az operaház ösztöndíjas tagjaként alkalmazta és továbbtanításának irányítását átvette.

A budapesti Magyar Királyi Operaházban első nagy sikereit Sarastro, Collin, Sparafucile és Don Basilio szerepében aratta. Lassanként minden nagy basszus-szerepet énekelt. 1943-ban volt első vendégszereplése a bécsi operában, Sarastro, Gurnemanz és Ozmin szerepében. A bécsi kritikusok egyhangúlag mint a világhírű bécsi Richard Mayr utódját ünnepelték. 1946-ig továbbra is tagja maradt a budapesti operának, de addig is egyre gyakrabban énekelt Bécsben. 1946-ban költözött végleg Bécsbe.

Mint a Bécsi Állami Operaház tagja — s külföldi vendégszereplésén is — főleg a következő szerepekben lépett fel: Sarastro, Ozmin, Gurnemanz, Landgraf, König Marke, II. Fülöp, Ochs von Lerchenau, Kezal, Zsupán. Fellépett Olaszországban, Németországban, Franciaországban, Angliában, Belgiumban, Hollandiában, stb., 1953-ban pedig a new-yorki Metropolitan Opera-ban. Többször vett részt a Salzburgi Ünnepi Játékokon, a Glyndebourne-i Festival-on, a Holland Festival-on, a wiesbadeni Német Ünnepi Játékokon. Számos operalemez van forgalomban énekével. Az egyik legmegrázóbb felvétele Bartók « Kékszakállú herceg vára » c. operája, melyet — az osztrák Judith Hellwigh-gel együtt — magyarul énekel.

Mint oratórium-és dalénekes is elismert művész volt.

Mint ember is a legkiválóbbak közé tartozott. Szerénységére jellemző az a válasz, melyet lapunk szerkesztőjének küldött 1958-ban, amikor részletesen beakartunk számolni pályájáról s adatokat kértünk tőle: « Nem vagyok hiú ember, nem szeretek dicsekedni az elért szerény eredményeimmel. Nincs már szüksége reklámra hátralevő karrieremnek. Megelégszem, ha a jó Istentől kapott ajándékot még élvezhető állapotban hallhatom pár esztendeig. »

AZ «IRODALMI UJSÁG» A FORRADALOM ELŐTT

II.

Az Irodalmi Ujság szerkesztésében néhány hétig interregnum állt be. Hallatszottak hírek, hogy a pártközpont kulturális osztálya egyik-másik iroval tárgyalt ugyan, de ezek a tárgyalások eredménytelenek maradtak. Ezekben a hetekben feszült érdeklődéssel figyelték az Irodalmi Ujság körül lejátszódó eseményeket. S amíg bent az országban a kullisszák mögött, a nyilvánosság kizárásával forrtak a hetekben, addig a világsajtóban egyre több kommentár és találgatás próbálta a közeljövőt felvázolni. A szerkesztésben beálló vákuum újabb csorbát ejtett a párt tekintélyén és nyilván ezért született olyan döntés, hogy a szerkesztői stallum betöltésére minden eszközt fel kell használni.

Ilyen előzmények után 1955 szeptemberében váratlanul ért a pártközpont telefonüzenete: jelentkezzem a párt tudományos és kulturális osztályán. Ott Andics Erzsébet, az osztály vezetője, Rákosi Mátyás egyik közvetlen munkatársa közölte velem, hogy engem akarnak megbízni a lap szerkesztésével.

A közlés valóban meglepett. Mindaddig nem szerepeltem az irodalompolitika első soraiban, az ezt megelőző években több-kevesebb sikerrel főleg szépirodalmi munkákat írtam és egy kiadóvállalatnál lektorokodtam. Én magam is sokat kísérleteztem a szocialista-realizmus módszereivel. Ez az eredménytelen vívódás messzire vitt attól az úttól, amelyen a háború előtt jártam, amit lehetett expresszionizmusnak, szimultanizmusnak, formabontásnak, formalizmusnak, realizmusnak, vagy materialista-idealista életszemléletnek nevezni, — és bár ez is csak kísérletezésnek bizonyult, de kétségtelen, hogy akkori írói munkásságomnak perspektívája volt, s nem éreztem, mint most, a kulturpolitikai zsákutca fojtó levegőjét. Ez a csendes irodalmi vergődés mindenestre kevés volt hogy irodalmi cégére legyenek a pártnak és bár a magam részéről is egyideig pozitívnak hitt próbálkozásaim nem kerültek szembe a párt irodalompolitikájával, az írók nagyrészevel emberi, sőt baráti kapcsolatot tartottam. Ezek lehettek eredői szerkesztői megbízatásomnak, de ezek indokolták idegenkedésemet is a megbízástól.

Andics látva szabódásomat, rövidre fogta a beszélgetést:

— Gondolkozzék.. mondjuk három napig. Negyedik nap újra a pártközpontba idéztek. Akkor már csak Andics Erzsébet helyettese, Simó Jenő, egy valamikor jobb sorsra méltó volt Eötvös kollegista tanár fogadott.

— Tehát mit határozottal? — kérdezte.

— Nem vállalom. A kulturpolitikai módszerekkel nem tudok egyetérteni és ha összehúzózásba kerülök saját magammal...

Három napig készültem ennek az egyetlen mondatnak a megfogalmazására, de nem tudtam befejezni.

A helyettes felállt. — Mindjárt jövök — mondotta és kiment a szobából.

A szoba, ahol ez a tárgyalás folyt, mély öblű foteljeivel, vastag szőnyegeivel, képeivel inkább egy nagy bank elnöki szobájára emlékeztetett, mint egy forradalminak mondott párt hivatali szobájára. Az ellentmondásos dekoráció titokzatossá és sűrűvé tette a levegőt és ebben az atmoszférában az egyedül-lét riasztó képekre ingerelte az idegeket.

Simó néhány perc múlva visszajött.

— Még négy, — mondotta, majd udvariasan hozzátette — tölthetek egy kávét?

— Mit jelent az, hogy «négy» — kérdeztem leplezetlen izgalommal.

Titokzatosan mosolygott, aztán újra magamra hagyott.

Mit jelent a «négy», próbáltam megfejteni most már magam és önkéntelenül is karórám percmutatoját figyeltem. Közbe-közbe az ajtóra néztem. Senki nem jött be, hang sem hallatszott kívülről. A csend és a magányosság másodpercenként félelmetesebbé vált. Pontosan nyolc perc telt el, amíg a helyettes újra megjelent a szobában.

— Még kettő, — közölte és újra kiment. —

Régen látott detektívfilmek képei törtek fel emlékezetem mélyéről. Gyanakodva néztem a falakat, honnan nyílhát valamilyen ajtó, a képek mögött rejtett nyílásokat gyanítottam és egy hirtelen mozdulattal a szőnyeg sarkát is felemeltem, nem takar-e süllyesztő készüléket?

Nem hiszem, hogy ilyen motívumok kísértek valaha is egy irodalmi lap szerkesztésére vonatkozó tárgyalásokat.

Néhány perc múlva Simó ezzel állított be: — Amig itt vártál, a Politikai Bizottság szavazott. Amikor azt mondtam hogy «négy», akkor még négy aláírás hiányzott a megbízáshoz... Később már csak kettő most már megvan mind a kilenc. A határozat szerint neked kell szerkesztened az Irodalmi Ujságot.

Végző tiltakozásul még ezt mondtam:

— Nem tudom vállalni. A kulturpolitikai módszerekkel...

Simót nem érte váratlanul az ellentmondás Csendesesen, de határozottan csak ennyit mondott:

— Remélem, tudod mit jelent, ha valaki a Politikai Bizottság határozatát nem teljesíti?

Tudtam és rajtam kívül még néhány millió ember is tudta.

A megbízatásomat, miután nyilvánosságra került, különböző reakciók kísérték.

Egyik író barátom így fogadott:

— Ez az a helyzet, amikor az öngyilkosság már nem lenne giccses megoldás.

Egy másik író, aki mint pártönkívüli bolsevik, bolsevikabb volt minden pártönkívülinél, így biztatott:

— Büszke lehetsz, hogy neked kell megmentened a párt irodalompolitikáját.

A harmadik inkább vigasztalóan, mint meggyőződéssel mondta:

— Meg kell próbálni.

A külföldön körülbelül úgy reagáltak az eseményekre, mint ahogy a Neue Zürcher Zeitung írta glosszájában: Enczi megbízatása még fehér lap, majd később derül ki, mit ír rá.

Szerkesztői megbízatásommal egyidőben a párt Tamás Aladárt, Rákosi egyik legmegbízhatóbb hívét, politikai biztosi hatáskörrel az Írószövetség főtitkári tisztjébe rendelte. Ebben a funkciójában — mivel az Irodalmi Újság hivatalosan az Írószövetség lapja volt — beleszólási és ellenőrzési joga volt a lap felett.

Néhány napja ekkor már közkezen járt az a memorandum, amelyben prominens magyar írók és művészek magyar és nemzeti kultúrpolitikát követeltek a párttól. Szerkesztői munkám első napján én is aláírtam ezt a memorandumot, amelyet felülről rendezett országos «felháborodás» követett. Ez volt az első sor, amit arra a bizonyos fehér lapra vettem. Legszívesebben menesztettek volna engem is, de minden bizonnyal már tartottak egy olyan nemzetközi botrány kirobbanásától, amit az a páratlan eset idézett volna fel, hogy egy szerkesztőt már akkor mentenek fel az állásából, amikor még tulajdonképpen el sem kezdte munkáját.

Néhány nappal később a pártközpontban egy kulturális tájékoztató összejövetelen Andics Erzsébet azt igyekezett bizonygatni, hogy feltétlenül helyes elvi alapon történt az Irodalmi Újság «kicserélése». Egyik jelenlévő író, Tamási Lajos, az Írószövetség pártszervezetének akkori titkára ellenérvekkel próbálkozott, melynek rezüméjeként bejelentette: — Az Irodalmi Újság elkobzásának nem volt elvi alapja. Erre Otta István vezérőrnagy, a Néphadsereg akkori legfőbb kultúrfunkcionáriusa felugrott helyéről és ezt kiáltotta: — Még az akasztásnak is van elvi alapja!

Ennek az álláspontnak nem is annyira a brutalitása, mint taktikátlan indulata Andicsot is óvatosságra intette, amikor Ottát molyogva figyelmeztette:

— Otta elvtárs, ne hirdessen pogromot.

Ennek ellenére tudtuk, hogy az indulatok mögött már a tettek leselkednek, még akkor is, ha ezt a megfelelő időpontig gubernamentális fogalmazásba is burkolják.

Ez volt az útravalóm.

1955 októbertől az első időben megjelent példányok még hasábokon keresztül közölték a ráerőszakolt hivatalos közleményeket. Többi között például azt a párthatározatot, amely megrojja és pellengére állítja a memorandum aláíróit és ugyanakkor kíméletlen következetességgel követeli a zsdanovi irodalompolitika maradéktalan teljesítését. Cikkeket kellett közölni, amelyben irodalomkívüli tisztviselők írtak, az írók kötelező magatartásáról, mondandójáról és a követendő írói módszerekről. Minőségileg nem, csak mennyiségileg sikerült megrekeszteni ezeket az írásoknak az áradatát. A lap érdektelenné és unalmasává vált. A cenzúra leplezetlenül és közvetlenül működött. Már az sem volt elég, hogy a lap szerkesztőbizottságának 80 százaléka, Tamás Aladárral az élükön a párt utasításának megfelelően minden egyes kéziratot, sőt néhány soros hírt is átnézett közlés előtt. Az is előfordult gyakran, hogy pártközponti alkalmazottak egyenesen a nyomdába mentek, hogy a már nyomásra váró és nekik nem tetsző cikkekre ne keveredjenek olyan fogalmak, olyan jelzők, amelyek a kényszerű háttérből oppozíciós lendülettel csapjanak ki.

Ezek a jelenségek elkerülhetetlen velejárói a túlzott cenzúrának, és a sorok között olvasóknak a rejtett célzások többet jelentenek a hivatalos írások többhasábos körmondainál.

A beavatkozás kíméletlensége ellen több ízben tiltakoztam, vázolván azt a lehetőséget, hogy ilyen körülmények között valamirevaló író nem ad a lapnak kéziratot. Egy íróstrájk és az Irodalmi Újság körüli események ismét megmozgatják a világsajtót. A nyomdai cenzúrát erre megszüntették, de a szerkesztőbizottság továbbra is érvényesítette cenzori tisztjét.

1956 februárjában a XX. kongresszus után, amikor a kritika és a vita ideig-órakig polgárjogot nyert Magyarországon, kezdődött az Irodalmi Újság intenzívebb forradalmi szerepe Versek, novellák, cikkek, amelyek éveikig fiokokban, vagy titkolt gondolatokban lapultak, napfényre kerültek. A családottság, a megaláztatás, a gazdasági sikertelenségek, a morális elcsúszások, a kivezető út keresése nyilvános fórumot talált. Olyan írók, mint például Faludy György, vagy Pálóczi-Horváth György, akik börtönbüntetésük után még mindig nem jelentkezhetek írásaikkal a nyilvánosság előtt, most helyet kaptak a lapban. Ez, akkor legalább is, messzehangzó demonstrációnak számított. A házi cenzúra természetesen továbbra is akadályozni akarta ezeket a megnyilvánulásokat, és ezt most már csak valóban forradalmi gesztussal lehetett legyőzni. Amiket addig csak félmondatokban tudtunk elmondani, azok most már teljes versekké, novellákká, cikkekké emelkedtek — és a szerkesztőbizottság tudta nélkül küldtem őket a nyomdába. Így is jelentek meg

THE WORLD'S FINEST...

MOST COMFORTABLE RECLINING CHAIR

THE ONE AND ONLY

No other chair can come close to the quality and comfort of a BarcaLounger. It's a handsome chair, built by expert craftsmen, and features "Floating Comfort". The back-rest, seat and leg-rest are synchronized to cradle your body automatically in any position from sitting to full reclining without knobs or levers.

BarcaLounger

PATENTED

WHAT SIZE CHAIR DO YOU WEAR?

Barca Loungers come in sizes and styles to suit everyone. In beautiful fabrics, plastics and genuine top-grain leathers. Plain or pillow backs. Be sure you get a correct fit!

At your favorite furniture or department store!

BUILT BY BARCALO OF BUFFALO

Ezt a harcot egyedül természetesen nem lehetett volna megvívni. Szerkesztői munkámat az írók 95 százaléka segítette és nem kis mértékben maga az Írószövetség pártszervezetének tagsága, ahol az elhangzott felszólalások gyakran adták az Irodalmi Ujság világ-szerzte ismertettét cikkanyagát. A pártszervezet egyik ülésén Tamás Aladárnak bizalmatlanságot szavaztak, úgyhogy távoznia kellett a főtávkári székéből. Először fordult elő a népi demokráciák történetében, hogy a pártközpont által kinevezett funkcionáriust alsóbb pártszervezet demokratikus úton távolított el hivatalából.

Bátorság kellett ehhez, leküzdhetetlen csömör, legyőzhetetlen emberi tisztesség, vagy az írói felelősség és lelkiismeret tudatosodása? Valószínűleg mindezek az elemek szerepet játszottak az Irodalmi Ujság munkájában és hivatásában. Nem első eset a magyar történelemben, hogy az írók mozgalmak élére sodródtak és nemcsak azért, mert az írástudók szölongatták a népet, de a nép is hívta az írókat.

Az Irodalmi Ujság most már tömegeket inozgatott meg. Az Ujság megjelenési napján valóságos ostromot vezettek az ujságárusok ellen, hogy egy példányt megszerezhessenek. Ebben az időben tíz-tizenketten telefonáltak naponkint, közbenjárásomat kérve, hogy a laphoz hozzájuthassanak.

Adminisztratív beavatkozás itt már nem segíthetett volna, a párt felső vezetésében is már nyilvánvalóvá váltak az ellentétek. Amikor Rákosi bukása előtt, hogy uralmát meghosszabbítsa, négyszáz személyt — köztük az Irodalmi Ujság gárdáját — le akarta fogatni, ez a terrorakciója már nem sikerült. Annyit azonban mégis megtehettek, hogy amikor a 100.000-es megjelenés is kevésnek bizonyult volna, csak 25-30.000 példányra engedélyezték a papírkiutalást. Avval is próbálkoztak, hogy Gergely Sándort, az ismert moszkovita író vonultatták fel a lap ellen, aki «Szerkesztgetünk. szerkesztgetünk» című cikkében nyíltan ellenforradalmi propagandával vádolta az Irodalmi Ujságot. A cikket minden változtatás nélkül közöltük az Irodalmi Ujságban. A cikket országos felháborodás követte. Nemcsak biztató, segítő levelek érkeztek megszámálhatatlan mennyiségben, de 1956 tavaszától nem volt nap, hogy ne kerestek volna fel bennünket munkások, diákok, sőt nem egy ízben katonák is, helyeslésükkel támogatva munkánkat. Legjobb tudomásom szerint egyetlen imperialista ügynök sem volt közöttük.

1956 június 9.-én Nagy Imre 60.-ik születésnapján, amikor a félreállított politikus lakásán jártam, egy idősebb parasztember arra kért, járjak közbe, hogy falujába ne csak egy példány Irodalmi Ujságot küldjenek: — Mert sokan várjuk, mindenki olvasni akarja, — ezt mondotta.

Az ilyen jelenségek mindennapivá váltak és

jelentőségük felmérhetetlen. Június végén a szerkesztőbizottsággal együtt megbeszélésre hívtak a pártközpontba.

Délután három órától tíz óráig folyt ez a megbeszélés, amelyen inkább az «eszmei meggyőzés» mint a kényszerítés módszerét alkalmazták. Ezen a megbeszélésen a párt olyan koriferusai jelentek meg, mint Révai József, a legkövetkezetesebb és legjobban felkészült sztálini kulturpolitikus, Szalai Béla, a Politikai Bizottságban a kulturális ügyek felelőse, Hegedüs András miniszterelnök, Darvas József népművelésj miniszter. Andics Erzsébet, a párt kulturális és tudományos osztályának vezetője, hogy csak a prominensebbeket említsem. Az «eszmei meggyőzés» nem sikerült. A szerkesztőbizottság tagjainak nagy része ugyan elhárította magáról a felelősséget, az én állásponantom egyszerű volt és makacs:

— A lapban minden véleménynek és ellenvéleménynek helyet adunk. Biztosítjuk a szabad vita lehetőségét. A próbálkozások és kísérletezések szabadságát.

Néhányan Révait biztatták, hogy ő írjon cikket a lapba és utasítsa el az Irodalmi Ujság oppozíciós szellemét. Révai a felszólításra nem adott választ. Ezt a cikket, — legalább is az Irodalmi Ujságban — nem írta meg. Nehéz és kockázatos vállalkozás lett volna a napoknak ebben az izzásában a tűzoltó szerepét vállalni.

A párt és kormánysszervekben már a bomlás kétségtelen jelei mutatkoztak. Fejetlen kapkodással, rábeszéléssel, burkolt fenyegetéssel már nem lehetett meggátolni a meggátolhatatlant. Utolsó kísérletként egy ÁVH-st ültettek a nyakunkra, mint helyettes szerkesztőt. Minden szóra figyelt, minden kéziratba belepislogott és akkor vált teljesen lehetetlenné a szerepe, amikor, mint «helyettes szerkesztőt» cikkírásra kényszerítették. Cikke a «pártos irodalomról» a régi és hitelét veszített séma ismétlése — meg is jelent. A válasz: a rengeteg tiltakozó, gunyolódó és kioktató levél nem maradt hatástalan. A pártcsinálta irodalompolitikus, ha nem is váratlanul, de dicstelenül távozott.

A lap folytatta és folytathatta munkáját a forradalom leveréséig. 1956 november 2.-i forradalmi száma a világ minden kulturnyelvén megjelent.

A levert forradalom romjai között feküdt leterítve az Irodalmi Ujság is. Szerepét egyetlen mondattal így tudnám ábrázolni: Az adott történelmi pillanatban, amikor az írói lelkiismeret megfogalmazta és kimondta mindazt, amit milliók éreztek és gondoltak, megtalálta a lehetőséget, hogy erről hírt adjon a világ népeinek.

Az Irodalmi Ujság írói, olvasói börtönökben, belső, vagy külső száműzetésben élnek.

A lapot azonban a forradalom romjai alól sikerült külföldre mentenünk.

Enczi Endre
(London)

Our Reputation in the World

English Summary

Julius Gombos (New York) reviews the collected essays of Prof. *István Bibó*, one of the leaders of the Hungarian revolution of 1956. The most important selection of this work (edited by *Zoltán Szabó* and published by the Hungarian Book Guild in London) is his memorandum written at the beginning of 1957. In this Prof. Bibó proves that the common interest of the West, the East and the neutral countries would have been to preserve the Hungarian experiment which professed a so-called Third Road, i. e. the synthesis of parliamentary democracy, economic socialism, but private property in agriculture and small business.

Endre Enczi (London) continues the publishing of his documentary articles on the role of the « Irodalmi Ujság » (Literary Gazette) before the revolution. *Lily Doblhoff* (Paris) writes about the Hungarian cultural successes in the French capital. The exhibitions of the sculptor *Andrew Ósze* and of the painter *Anna Mátyás*, as well as the activities of many Hungarian scholars all over the world are discussed.

« Bibliográfia » reviews a new novel by *Albert Wass*, a Transylvanian writer living in exile in the USA; an anthology, « Magyar ars poetica »; and a bibliographical list of works on Hungary by *Zoltán Sztáray*. Several histories of Hungary written in English are reviewed in English.

Notre Réputation dans le Monde

Résumé Français

Dans ce numéro *Gyula GOMBOS* rend compte des écrits d'*István BIBÓ*, l'une des personnalités marquantes de la révolution hongroise de 1956. La partie la plus importante de cet ouvrage, paru à la maison d'édition de Londres « Magyar Könyves Céh », sous la direction de *Zoltán SZABÓ*, consiste en un mémoire, dans lequel Bibó s'attache à prouver, au début de l'année 1957, que l'intérêt évident tant de l'Occident que de l'Est, ainsi que celui des Neutres eût été d'aider l'expérience de la révolution hongroise, cette « Troisième Force », c.à.d. la synthèse entre la démocratie parlementaire et le socialisme économique, avec le maintien de la propriété individuelle de la terre.

Endre ENCZI (de Londres) continue la publication de son étude documentaire sur le rôle que la revue « Irodalmi Ujság » de Hongrie avait joué avant la révolution hongroise de 1956. *Lily DOBLHOFF* (Paris) fait connaître les succès

culturels hongrois dans la capitale française. Notre revue publie un compte-rendu sur les expositions du sculpteur *András ÓSZE* et du peintre *Márai MÁTYÁS*, ainsi que sur la carrière du chanteur à l'Opéra de Vienne, *Endre Kórész*, qui vient d'avoir une fin tragique.

Notre « Bibliográfia » fait connaître le nouveau roman de l'écrivain transylvain, *Albert WASS*, qui vit en émigré aux Etats Unis, puis une anthologie (Magyar Ars Poetica) et enfin la liste des oeuvres traitant de la Hongrie, dressée par *Zoltán SZTÁRAY*. Plusieurs livres anglais traitant de l'histoire de Hongrie sont commentés également en anglais.

Hírünk a Világban

Editor:

Csicsery-Ronay I szerkesztő

P O Box 1005

Washington, 13, D C,
USA

Tip Laziale — Frascati — Tel 940 283

Direttore Responsabile: DOMENICO DE SOSSI

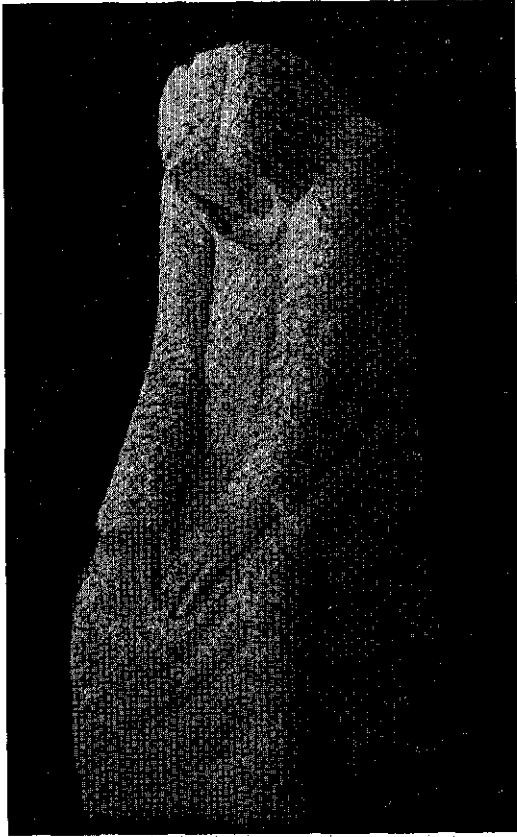
Autorizzazione Tribunale di Roma N. 7175 del 19 nov. 1959.

HIRÜNK A VILÁGBAN

KÉPES MELLÉKLETE

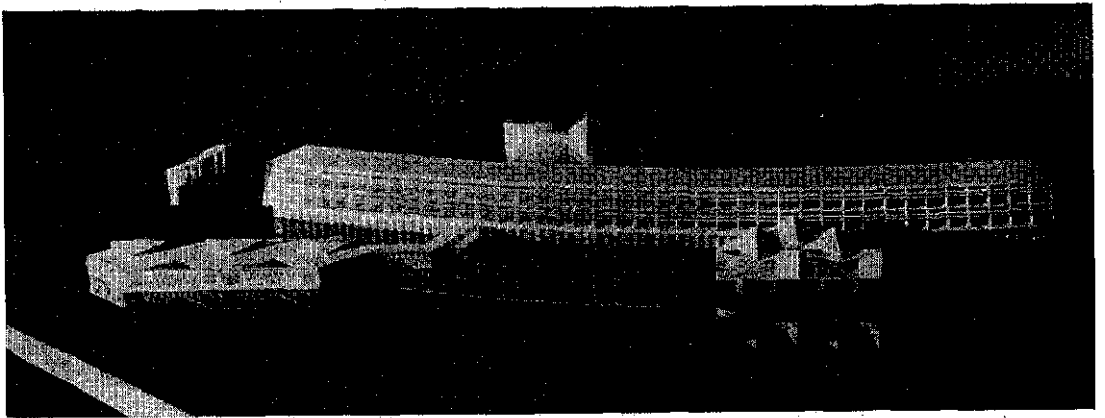
Ósze András: Bartók-kút

Ósze András: A «Szegénység»-sorozatból.

Ósze András: Néger rabszolga

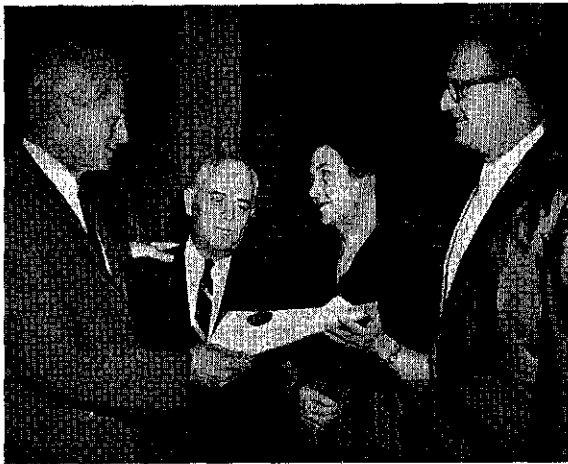
Magyar mérnökök terveztek ezt a kórházat Szíriában.

Egyik utolsó felvétel Dohnányiról.

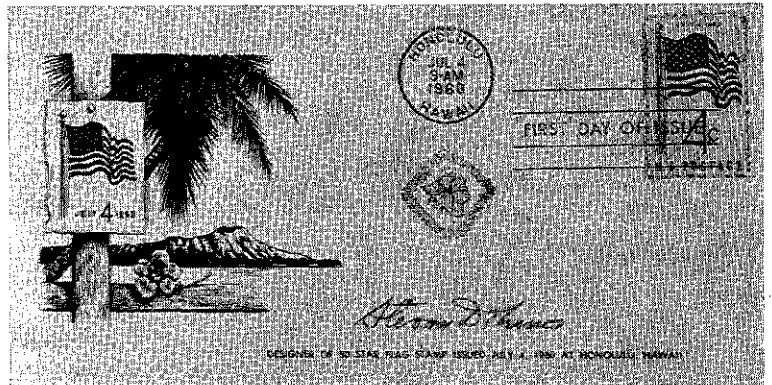

Mátyás Anna: Velencei lépcsők.

Florida kormányzója proklamációt nyújt át Dohnányi Ernő özvegyének, melyben « Dohnányi-nap » nak jelentette ki Floridában a magyar zeneszerző születésnapját.

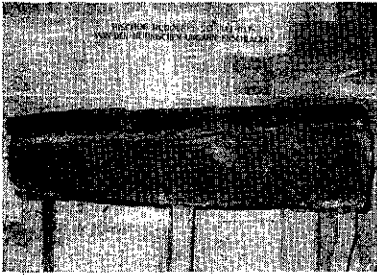
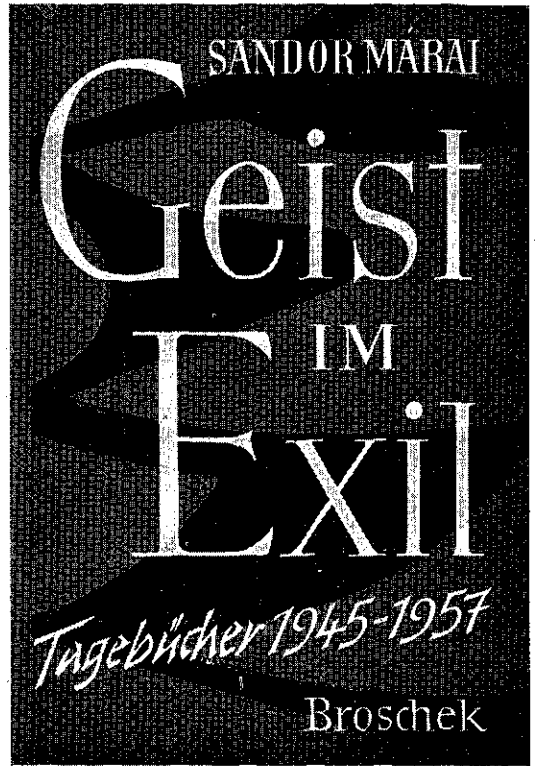
Dohános István tervezte az új amerikai bélyeget az 50 csillagos lobogóval.

Koréh Endre (f).

Márai Napló-ja megjelent németül is.

Rudolf püspök sirja (a bázeli katedrálisban) akit a kalandozó magyarok öltek meg.

Kőrmendi András freskóját 1961. ápr. 30-án avatták fel a «The Congregational Christian Church of Fairfax Comity» új épületében.